

Pangamologa Re Te Karais Eke Pa Rea Te Iburume Kana Turunglomatana

Ita ka sana loramatana roma, tai mannangana ke pa'e lau laekia. Ava ita ka loramatana roma, agau laeala e pa'e ke pa'e ta kalaunge ra lopatokonakana te Karais onra ri ra Iurame. Ba pala, ka ine pa'e lau laekia, na papatu nga Iura nginngina keke pamolloga ka kaling eke patoe ka Iburu. Minmina na i ke pato rea kae Iburume.

Ka kae nginngina, na ra lopatokonakana onra ri ra Iurame keke umma ta kaningmainge miralali ba maenang papatu kurumea lopatokona ae ri te Karais. Ba palu nge ri keke bai ta kange lopatokona laeala ba kangagaliu muni ta lopatokona ae Iurame. Minmina na agau e pa'e lau laekia ke bai ta pangagingginge lopatokona ae ri te Karais, ta baina ri sane ngeke ka'e pamau ae Nutu ule ta ravunglelenge ragau.

Nutu Tuna Ke Ngailu Nga Anggelome

¹ Pala ka kae papatu ba nga pamau matantana, nae Nutu ke pamologa te sisiukita memena ka reke toe kaona pangamologa ra kanrea. ² Ava nga kae kokorai ra ronga re sonrau, na i ke pamologa te ita kae Tuna a i pulia ta ravunge oru ra kanna kinung ngarume. Ka i ae Tuna a i kuma ka orume kinung nge i. ³ Nutu Tuna ke pakosining ka olamana ae Nutu e toakala, ba i ka tongana kena mana me Nutu. Ba orume kinung keke umma ta momong sonrau tale ka pangamologa rae Nutu Tuna kanna reke gingging raumana. Ba ka ine kumatapu ka pamau ta Nutu pangalallepa'e ragau nga baingarea reke sosoali, na i ke

tara nga Nutu E Ngailu Raumana kamana e pe. ⁴ Minmina na i ka i e ngailu raumana nga anggelome, ba gia a i rave ka i e ngailu raumana nga anggelome giarea bole.

⁵ Iau ka role minmina kurumea, Nutu ke sane role ka anggelo te base ine role kae Tuna roma,

“Ka one a Tugu;

sonrau na one ka Tamang nge iau”.

Ba nga pangamologa inte toto i ke role roma,

“Ka la iau a Tamana,

ba ka la i a Tugu”.

⁶ Ba bole, pala ka inae Nutu bai ta bange Tuna a i e kapunu ta mogalo laekia e ngape, na i ke role roma,

“Anggelome kinung rae iau ngeke kalapage.”

⁷ Ba ke rolea pangamologa re ta anggelome roma,

“Iau ka bai ka anggelo rae iau ta ri nga tongarea kena ma bovole,

ba ka bai ka ra kalaungapagakana rae iau ta ri nga tongarea kena ma sia.”

⁸ Ava ke rolea pangamologa re ta Tuna roma,

“One ae Nutu, ko la momong nga tarang ae one e nga kelangpatali passavele,

ba one ko la kelangpatali kurumea bainga reke tupu mana.

⁹ One ko materaumane bainga reke tupu ba ko bai'iu ka

bainga re nga longasa ta bangapaga ra kanau,

minmina na iau a iau ae Nutu ae one, ka puli one ngailu nga balingang memena

ina iau saula one ka saulang e nga serenga e bollau raumana.”

¹⁰ Ba bole Nutu ke rolea pangamologa re te Tuna roma,

“One Avolau, pala ka ina oru re nga mogalo e ngape ke sane ke lele tale, na one ko ule mogalo kaena puna,

ba ko kuma ka tava ka kamangme.

¹¹ Ri keke la rongu, ava one ko la momong passavele;

keke la lelung kasa basema lungapaga te.

¹² One ko la lulungpita rea ma lungapaga e ngapotu;
ko la pangalala rea ma lungapaga a kasana.

Ava one ko sano la kamongpiliu,

ba pesingmatana rae one ke sane ke la ronga.”

¹³ Bae Nutu ke sane role ka anggelo te base ine role kae
Tuna roma,

“Ngo tara nga bava nga kamau e pe nga malle a alangpaga
ta nge lele nga kae laeala a iau la ulongpisiginge reke
bai'iu kone ngape nga kaeng sianame.”

¹⁴ Anggelome ka ri ra ra kalaungapagakana mana. Ka
ri ra kannu rae Nutu bava rea ta kalaunge ragau reke la
ravunge mauling e momo passavele.

2

Ita Ngaka Longomasi

¹ Minmina na ita ngaka longomasi ta pangamologa
laeala ama ita ka longotape, ta baina ita sana ngaka
paosisia lopatokona ae ita e pala. ² Iau ka role minmina
kurumea, pala ka inae Nutu rolea bangapaga ra kanna
ka anggelome, na bangapaga nginngina keke momopita
ba agau te sane nge kamopiliu rea. Ba ragau kinung
reke karitau te nga bangapaga nginngina, ba ragau
kinung reke longosa ta te keke rave alang e soali kurumea
baingareame. ³ Na ngaroma agau e longosa ta oraeala
e pala ke rave alang e soali, na ita kaka la maingamia
ka kangara ngaroma ita ngaka longopalikovauu ka pang-
amologa laekia e ta Nutu ravunglelengana ka ragau ore
bollau raumana a ita ka longe? Ka i a ravunglele laeala
amae Iesus Avolau panana te kapunu ba reke longe pang-
amologangana ke turupote te mangng ngarume roma,
ka kaomannmannangana kia. ⁴ Bae Nutu ke turupota ta
ravunglele laeala kala nge ri ka kumangngana ka killa ba

kumangng reke bollalau, ba ka tungngana ka tunga ra Kannu E Tupu tavao ki kurumea lonangana.

Jesus Ke Lele I A Agau Ta Baina I Nge Ravulelea Ragau

⁵ Avae Nutu ke sane pulia angelome ta ri kelangpatali ta ragau momongareangana laeala e ngarume a ita ka rorole te. ⁶ Ke sa. Ba ngallo nga Lau Ae Nutu Kanna agau te ke role roma,

“One ae Nutu, mangng ra ragau ka mangng ra taru ta one nga longvavai te mangng?”

Ba ka mangng ra taru ta one ngo ellamasi te mangng?

⁷ One ko ulo mangng ra ragau ngape nga angelome ka panna te;

Ko tunge gia bolinglaungana ba alangpaga te mangng,

⁸ ba ko ule orume kinung ngape nge mangng.”

Pangamologa nginngina reke pa rea pala keke role roma, Nutu ke ule orume kinung ngape nga ragau. Minmina na ka sane otte e momo ngailu nge ri. Ava sonrau, na ita ka sana ka kele orume kinung ngape nga ragau. Ke sa. Oru palu mana. ⁹ Ava ita kaka kele Iesus orae Nutu ule ngape nga angelome ka panna te pala ta baina i nge rave mateng ta ragau kinung. I ke kuma minmina kurumea Nutu tungngana mana ka lopengana ae i ta ragau. Ba sonrau na ita kaka kele roma, Nutu ke kinpataea Iesus ba ke tunge gia bolinglaungana ba alangpaga te i kurumea ine kanimaia miralali na ke mate.

¹⁰ Nutu ke koipage orume kinung, ba oru nginngina kinung ka onrae i mana. Ba i ke bai ta loanga ka goe papatu rae i lakailu ta ri momong kala nge i nga mallena a kana ka olamana e toakala. Minmina na i ka lonasereng ta ngatangng ta Iesus kaningmainge miralali ta baina nga i a agau mannangana ore nga salange pamau ta Nutu ravungleleng goe rae i. ¹¹ Iau ka role minmina kurumea,

Iesus e bai ka goe nginngina ta ri lele ng tupu nge Nutu raguna ba goe nginngina reke lele tupu ka tamarea kena mana. Minmina nae Iesus ka sana balenglekea ta i patongo rea ka kolingana memena. ¹² Ta i ke role kae Nutu roma,

“Tau ka la turung one ta kolingau memena,
ba ka la kiningpataenge giang ka baungame nga ina mangng nga katualla kinung.”

¹³ Ba i ke role roma,

“Tau ka la laupatokona te Nutu.”

Ba ke role bole roma,

“Tau ikia kala nga goe rae Nutu tungu rea te iau.”

¹⁴ Ba ragau kokorai ra i pato rea ka ragoeme ka ri ra ragau mana. Ka mirarea ba ka totorea. Minmina nae Iesus ke lele i a agau baseme ri mana na ke mate ta baina i nge rongo ka gingginga ae Satan ora kana ka gingginga ta taongamuga ka ragau ta mateng. ¹⁵ Pala na ragau keke matautau mateng. Ba mataunga laeala ke umma ta pulangkala rea ka kaeme kinung nga ineke momomauli. Avae Iesus ke mate ta ulongmalaga rea nga pulangkala laeala. ¹⁶ Ta iau nga role ka kaomannmannangana roma, i ke sane kalaulaue angelome. Ke sa. Ke kalaulaue Abaram sivuna memena. ¹⁷ Minmina na ka i a Nutu lonangana ta Iesus nga tongana kena ma kolingana memena nga orume kinung, ta baina i nge lele i a piri e kapunu a i a alonanakana ba alokalakana ta i kumangng ka kumangng ae Nutu kannna. Ba ka i a Nutu lonangana ta i nga tongana kena ma kolingana memena nga orume kinung, ta baina i nge tungutotokala ka matengana ba nge kuma ka pamau ta Nutu osungrurunge ragau baingarea reke sosoali. ¹⁸ Iesus muni ke kanimaia miralali ka ina avangame ke lele nge i, minmina na i ke totorong ta kalaunge ragau nga ina avangame nge lele nge ri bole.

3

Jesus Ke Ngailu Nge Moses

¹ Kolingau memena raka tupu ra Nutu kiu miau te i, oru kokorai ra iau role kamiau ki ka kaomannmannangana ki. Minmina na nga lomiau vavai te Iesus roma, ka i a tai. Ka i a agau e Nutu ba¹e ma i a aposel te, ba ka i a Piris E Kapunu ae Nutu a ita ka lorapatokona te i ba kaka turunanne. ² Nutu ke pulia ta oru nginngina. Ba i ke kuma kurumea Nutu lonangana mannangana baseme Moses ine taoamuga ka ragau rae Nutu pala. ³ Avae Nutu ke alapage Iesus ngailu raumana nge Moses, basema ragau nga ine ke alapage agau e kuma ka bale ngailu nga bale laeala a i kuma kia. ⁴ Iau ka role minmina kurumea, ragau keke kumkuma ka baleme, avae Nutu ke kuma ka orume kinung. ⁵ Moses ka i a akumangngatulu ore taoamuga ka ragau rae Nutu pala. Ba i ke kuma masi kurumea Nutu lonangana ta baina i nge turupote oru ra Nutu la rolenge rea ngarume. ⁶ Avae Karais ka sana i a akumangngatulu te mana. Ke sa. Ka i ae Nutu Tuna ore kuma masi mannangana kurumea Nutu lonangana, ba ka i e kapunu ngaliua nga ragau rae Nutu. Ba ka ita ra ragau nginngina rae Nutu ngaroma ita ngaka kapitaginggingia lorapatokonangana te i ba momongkalangara ka kavinggtulu ra ita ka mulia tao ta nge lele nga kae a ronga.

Ita Ngaka Ella Masi Te Ita Ta Baina Sana Nga Lorakalasa Te Nutu

⁷ Minmina na miau ngaka longo ta oru rae Kannu E Tupu role rea ine role pala roma:
 “Ngaroma miau ngaka longe Nutu kalingngana sonrau,
⁸ na sana ngaka parutukale lomiau me
 base ina sisiukamiau memena ke longosasa te iau
 pala

ka ina avangame ke lele nge ri nga ina a sana ragau ngia.

⁹ Sisiukamiau memena keke ava iau raumana nga inaeala, ba keke kele kumangng ra iau kumkuma ki ngaliua nge ri ka pesingmataname ka ri giaukaina lua.

¹⁰ Minmina na iau ka iukau ka ragau nginngina, ba iau ka role roma, ‘Ra kokorai loreame keke taop-taopa ka kaeme kinung, ba ri ka sana loreamatana ka bainga ra iau mate rea.’

¹¹ Minmina na iau ka patokala ngailu ka iukaungana roma, ‘Ri ke sane ke la loangalu lakallo ta pannang ae iau.’ ”

¹² Kolingau memena, ngaka ella miau masi ta baina te e nge miau baingana e soali ba lokalasangana sane ngeke taoamuga kia ta i kange Nutu e momo mauli. ¹³ Ava ngaka umma ta palingpalinggingi miau pana kenakena ka kae kenakena ka ineke patpatoe kaeme ka “Kae kakarai re sonrau” tale. Ngaka kumkuma minmina ta baina bainga e soali goangana sane nge rutukale te e nge miau lona.

¹⁴ Iau ka role minmina kurumea, ka ita ra ragau reke pagiu rea kala nge Karais ka kaomannmannangana ngaroma ita ngaka kapitaginggingia lopatokona ae ita e kapunu ta nge lele nga ina ita ngaka mate. ¹⁵ Ka ina ita ka kumkuma minmina, na ita kaka umma ta loangakurumea pangamologa ameke pa'e nga Lau Ae Nutu Kanna pala ore role roma,

“Ngaroma miau ngaka longe Nutu kalingngana sonrau, na sana ngaka parutukale lomiau

base ina sisiukamiau memena ke longosasa te iau pala.”

¹⁶ Taime keke longe Nutu kalingngana ba keke longosasa? Ka ri ra ragau nginngina kinung rae Moses taoamugamalaga kerea ngae Isip mana. ¹⁷ Bae Nutu ka iukia ka taime ka pesingmataname ka ri giaukaina lua? Ka iukia ka rangama reke bavaia bainga reke sosoali onra mirarea

lavusanganame ke momo kalaoveka nga ina a sana ragau ngia mana. ¹⁸ Ba ragau rae Nutu patokala ngailu roma, ri ke sane ke la loangalu lakallo ta pannang ae i, ka ri ra taime? Ka ri ra ragau nginngina reke longosasa te Nutu mana. ¹⁹ Minmina na ita kaka kele roma, ke sane ke loalu lakallo ta pannang ae Nutu kurumea lokalasa ngareangana te i.

4

Nutu Ke La Tungnge Pannang Ta Ragau Ra Loreapatokona Te I

¹ Nutu ke patokala ta i tungnge pannang te ita. Ba patongkala laeala ke momo gingging sonrau tale. Minmina na miau ngaka ella miau masi ta baina te e nge miau sane nge lele ma agau e paka'e pannang laeala ngarume. ² Iau ka role minmina kurumea, ragau keke pulimalage pangamologa e pe te ita basema ragau re pala ineke pulimalage ta sisiukita memena nginngina. Ava pangamologa laeala a ri ke longe ke sane kalau rea kurumea, ri ka sana loreapatokona te. ³ Na ita ra lorapatokona te Nutu kaka loalulu lakallo ta pannang laeala sonrau. Ba ita ka loramatana roma, pannang laeala ke momo kurumea pangamologa laeala amae Nutu rolea pala roma, “Minmina na iau ka patokala ngailu ka iukaungana roma, ‘Ri ke sane ke la loangalu lakallo ta pannang ae iau.’” Avae pangamologa laeala ine role roma, ra nginngina ra sana loreapatokona te i ke sane ke la loangalu lakallo ta pannang ae i ka sana mirana roma, pannang ae i ke sane momo ka kae laeala tale. Ke sa. I ke panna nganige tapu ine rongo ka koingapagangana ka mogalo laekia e ngape. ⁴ Iau ka role minmina kurumea, keke pa'e pangamologa e ta kae a lima ba lua nga Lau Ae Nutu Kanna ore role roma: “Na nga kae a lima ba lua nae Nutu ke panna nga

kumangng a kannna.” ⁵ Ba nga pangamologa laeala ama tunge te miau tapu Nutu ke role minmina bole ine role roma, “Ri ke sane ke la loangalu lakallo ta pannang ae iau.”

⁶ Ra nginngina reke longe pangamologa e pe kapunu ke sane ke loalu lakallo kurumea longasa ngareangana te Nutu. Ava ka i a Nutu lonangana ta ragau palu loangalu lakallo ta pannang ae i. ⁷ Minmina na i ke pulia kae te muni ore nga loangalu a i patoe kae “Sonrau”. Ke role minmina ngallo nga pangamologa ae Revit pa'e nganige ngarume nga sisiukita memena nginngina reke longosa. Ka i a pangamologa laeala ama tunge te miau tapu ore role roma:

“Ngaroma miau ngaka longe Nutu kalingngana sonrau,
na sana ngaka parutukale lomiaeume.”

⁸ Na taroma Iosua te tunge pannang ta sisiukita memena nginngina pala, nae Nutu sane te role ta kae te ngarume muni. ⁹ Minmina na ka kae a lima ba lua ore nga ragau rae Nutu ta ri pannang ke momo. ¹⁰ Iau ka role minmina kurumea, agau e loalu lakallo ta pannang ae Nutu ke panna tapu nga kumangng a kannna bole, baseme Nutu ine panna nga kumangng a kannna pala. ¹¹ Minmina na ita ngaka kuma kaligi ta loangalu lakallo ta pannang laeala ta baina te e nge ita sane nge pupu kurumea taongakurumengana ka sisiukita memena nginngina longasa ngareangana.

¹² Ita ngaka kuma minmina kurumea, pangamologa a Nutu kannna ke momomauli ba ka kana ka gingginga raumana ta kumangng. Ka tongana kena ma resalla ora matana raumana nga resalla e nga baling a mataname ka ri lua. Ba i ka kana ka gingginga ta parongosavele ta agau lona ba kannuna, ma ina resalla a mataname ka ri lua nge parosavele ta agau gina kalangapitanganame ba gina mena. Ba pangamologa a Nutu kannna ka kana ka gingginga ta kalingnanange agau lonavainganame ba

lonamatenganame. ¹³ Ka sana otte a Nutu koipage ko nga raguna. Ke sa. Orume kinung keke momo nga karakarangana ba keke momopota ngae Nutu matana kanname. Ba ngarume na ita kaka la turungpotange baingarame kinung purea te i.

Jesus Ka I A Piris E Kapunu E Ngailu Raumana

¹⁴ Ita ka kara ka piris e kapunu a i e ngailu raumana. Ba i ke loa lakailu ta tava na ke lu lakallo ta Nutu mallena. Ka i ae Iesus a i ae Nutu Tuna. Minmina na ita ngaka kapitaginggingia lopatokona te i a ita ka tuturunane. ¹⁵ Ita ngaka kuma minmina kurumea, piris e kapunu ae ita ka sana i a piris ora sana lonamatana ka likirasanganame. Ke sa. I ke kanimaia avangame kinung reke lele nge ita, ava ke sane baia bainga te e soali nge Nutu raguna. ¹⁶ Minmina na ita sana ngaka matautau ta loanga ta tarang ae Nutu e nga kelangpatali kurumea, i ka lonasereng ta tungamane lopengana ae i te ita. Ita ngaka loa te i minmina ta baina ita ngaka rave lonana, ba ngaka kalipa ka lopengana ae i a i tungtungumane. Na lopengana laeala ae i ke la kalaunga ita nga ina ita nga likirasa.

5

¹ Ba nga piris re kapunu, ri kinung ka ri ra ragau rae Nutu toro rea ngaliua nga ragau. Ke tore kenakena nge ri na ke puli rea ta ri kumangng ka kumangng a kanna ta ragau. Ke puli rea ta baina ri ngeke tungtunge tungame te i, ba ngeke tungtunge posi onreke bali rea beke tungu rea ma tungame ta osungrurunge baingarea reke sosoali nge Nutu raguna. ² Ba piris nginngina keke totorong ta kumangng masi ka ragau ra sana loreamatana masi ka bainga rae Nutu mate rea beke taovalakala nga pangamologa ora kaomannmannangana kia. Keke totorong ta kumangng masi ka ragau minmina kurumea, ri

muni keke kanimaimaia likisanganame ka kae papatu ba keke kumkuma ka bainga reke sosoali nge Nutu raguna. ³ Minmina na piris nginngina ke sane ke la tungnge posi onreke balvali rea beke tungtungu rea ma tungame ta osungrurunge ragau pattoto baingarea reke sosoali mana. Ke sa. Keke la tungnge posi onreke balvali rea beke tungtungu rea ma tungame ta osungrurunge ri muni baingarea reke sosoali bole.

⁴ Ba agau te sane nge rave piris mallena ka i muni ravungngana kia. Ke sa. I nge rave inae Nutu nge kiue, base ine kiue Aron ta i a piris te pala. ⁵ Bae Karais bole ke sane kinpataea i muni ta baina i nge rave gia bolinglaungana e nga piris e kapunu. Ke sa. Nutu ke role kia roma,

“Ka one a Tugu;

sonrau na one ka Tamang nge iau.”

⁶ Ba nga pangamologa inte toto i ke role roma,

“Ka la one a piris passavele,

kurumea kumangng e nga piris ae Melkiserek rave pala.”

⁷ Ba pala, ka inae Iesus momo nga mogalo laekia e ngape, na i ke kavkava kaligi ka matana kannna mena ba taningana te Nutu ora kana ka gingginga ta ravunglelenge nga mateng. Ba ke kalapage Nutu ka ulongpisigingana ka i muni nga raguna. Minmina nae Nutu ke longokale kavang rae i. ⁸ Ka kaomanna, i ka i ae Nutu Tuna, ava ke rave lomatana e nga longa te Nutu ka kaningmaingana ka miralali. ⁹ Minmina na, ka ine rongotapu ka kumangng ae Nutu tunge te i, na i ke rave malle e nga ravunglelenge ragau ta baina i nge ravulelea ragau kinung reke longlongo te i ta ri momongpenga passavele. ¹⁰ Bae Nutu ke pulia ta i a piris e kapunu kurumea kumangng laeala e nga piris orae Melkiserek rave pala.

Ita Ngaka Ella Masi Te Ita Ta Baina Ita Sana Ngaka Ka'e Lopatokona Ae Ita Te Nutu

¹¹ Iau ka kanau ka pangamologa papatu re te Karais bae Melkiserek ra iau bai ta tunga rea te miau. Ava miau ka sana ka raravumasia lomatana, minmina na ke isopa ta iau pangananange oru nginngina te miau. ¹² Ka kaomanna, miau kaka lele ra lopatokonakana te Karais nganige tapu. Minmina na miau taka palomatantane ragau pattoto. Ava ke sa. Miau kaka matea ta agau te pangalomatana miau muni ka pangamologa ra Nutu kanna ra miau ka longo rea kapunu. Miau ka sana ka matea kaning ore gingging. Ke sa. Kaka matea siu mena tale. ¹³ Iau ka role minmina kurumea, agau e matea siu mena mana ka i a goe tale. Minmina na ke isopa ta i ravunge pangalomatana e ta pamau e nga leleng tupu nge Nutu raguna. ¹⁴ Ava kaning e gingging ka ora ragau reke matua tapu. Ka ri ra ragau reke kuma kaligi ta loangakurumea bainga ra Nutu mate rea ka kaeme kinung. Minmina na ri ka loreamatana masi ka bainga reke pepe ba ne ngeke sosoali nge Nutu raguna.

6

¹ Minmina na ita sana ngaka momovile nga pangalomatana nginngina re te Karais ra ita ka ravu rea kapunu. Ke sa. Ita ngaka lola lagamuga ta baina ita ngaka lele ra lopatokonakana te Karais reke matua. Ita sana ngaka galiu ta kumangng e nga kumangng ka lopatokona ae ita kaena puna muni. Minmina na iau ka sana bai ta pangalomatana miau muni ta pulingvalakalange kumangng nginngina re sane ke kalaulaue agau ka otte ava nga lomiauapatokona te Nutu. ² Ba iau ka sana bai ta pangalomatana miau muni ka pangalomatana nginngina ra miau ka ravu rea kapunu basema: pangalomatana e ta bainga re nga pangalallepa'e ragau mirareame, ba pangalomatana e ta bainga e nga

ulongpainge kamamiaume nga ragau ta kavang, ba pangalomatana e ta reke mate sigingpagangarea nga mateng, ba pangalomatana e ta Nutu kalingnanangana ka ragau ngarume ore la momong passavele. ³ Iau ka sana bai ta pangalomatana miau muni ka pangalomatana nginngina. Ke sa. Ngaroma Nutu nga lonangana, na ita kaka la loanga lagamuga ta pangalomatana re nga ragau reke matua.

⁴ Ita sana ngaka galiu ta kumangng e nga kumangng ka lopatokona ae ita kaena puna muni kurumea, ngaroma agau nga lonapatokona te Nutu ava ngarume na i nge bali ka gina te i, na ka sana pamau ta ravunggaliunge agau laeala ta baina i nge pulivalakale baingana reke sosoali muni. Iau ka rorole ta agau e rave lomatana e ta olamana tapu, ba ke kanimaia kavingtulu ae Nutu tunge, ba ke rave Kannu E Tupu tapu. ⁵ Ba ke kanimaia pangamologa ae Nutu kannu pengana ba gingginga reke bollau raumana re nga Nutu kelangpatalingana ngarume. ⁶ I ke kanimaia oru nginngina pala, ava ngarume na ke bali ka gina te Nutu. Minmina na ka sana pamau ta ravunggaliunge ta baina i nge pulivalakale baingana reke sosoali muni. Iau ka role minmina kurumea, baingana laeala ine bali ka gina te Nutu ke basema i muni ke katupite Nutu Tuna nga maiskovu muni. Ba ke pavalenglenga nga karakaranga.

⁷ Iau nga toe agau matana laeala ka mogalo inte. Ngaroma kue nge tugu nga mogalo inte ka kae papatu ba mogalo inaeala nge pamalage kaning ta kalaunge reke toa'e kaning ngia, nae Nutu ke la kavingtulunge mogalo inaeala. ⁸ Ava mogalo ore pamalage oalo ba pailli ra matarea mana ke sane kuma ka otte. Ke momalle Nutu tangunglengana kia mana. Ba ngarume na i ke la raungapitange ka sia.

⁹ Miau ra iau miteraumana miau, iau ka role minmina

ava iau ka laupatokona te miao. Oru nginngina ke sane ke la lelung nge miao. Ke sa. Ka laupatokona roma, miao kaka la taongamasi ba kaka la loangakurumenge bainga ra ragau ra Nutu la ravunglele rea ke kumkuma ki. ¹⁰ Iau ka role minmina kurumea, Nutu bainganame keke tupu. Minmina na i ka sana la lonapogonge kumangng ra miao ka kuma ki te i. Ba ka sana la lonapogonge matengrauma ngamiaungana ka giana ora miao ka pakosining kia ina miao ka kalaue ragau rae i reke tupu. Ba miao kaka umma ta kalaunga rea sonrau tale. ¹¹ Ba mangng ka matea ta kenakena nge miao nge umma ta pangakosining ka bainga laeala mana ine kumkuma kaligi ta kalaunge ragau pattoto. Miao ngaka kumkuma minmina ta nge lele ina miao ngaka mate ta baina miao ngaka rave kavingtulu ra miao ka momalla ta Nutu tunga rea te miao ngarume. ¹² Iau ka sana matea ta miao nga omomiausa lili. Ke sa. Ka matea ta miao ngaka lolakurumea bainga rae ragau ra loreapatokona te Nutu beke momalla te i ka malong ngareangana. Ragau nginngina keke la ravunge kavingtulu rae Nutu patokala pala ta i tunga rea ta goe rae i.

Nutu Ke La Kumangng Kurumea Oru Ra I Patokala Tao Pala Ka Kaomannmannangana

¹³ Pala, ka inae Nutu patokala te Abaram, na i ke patokala ngailu ta pangagingginge patongkalangana laeala. Ke patokala ngailu ka i muni giana kurumea, ka sana otte e bollau nge i. ¹⁴ Na ke role kae Abaram roma, “Iau nga role ka kaomannmannangana roma, iau ka la kavingtulu one, na one ka la sivungu memena papatu.” ¹⁵ Minmina na ngarume, ka inae Abaram momokale Nutu ka malongana ka panna e gavili tapu, na i ke rave ollaeala ae Nutu patokala te pala.

¹⁶ Na ka ina agau te nge bai ta patongkala ngailu ta i kumangng ka otte, na i ke la patonge agau te giana e bollau raumana nge i muni. I ke la patongkala ngailu minmina ta pangagingginge patokalangana ta baina i nge parule ragau pattoto reke bai ta palingtete kala nge i. ¹⁷ Ollaeala ka tongana kena mana ma inae Nutu bai ta pangakosining ka baingana ta ragau re ngarume onreke la ravunge kavingtulu ra i patokala tao. Ke bai ta pangakosining te ri roma, ka sana i a apatongomanakana nga oru ra i patokala tao. Minmina na i ke patokala ta i kumangng ka otte ba ke patokala ngailu ta pangagingginge patokalangana laeala. ¹⁸ Ba oru lua nginngina ke sane ke la kamongpiliu. Ngaroma Nutu nge patokala ta i kumangng ka otte, o ngaroma i nge patokala ngailu ta i kumangng ka otte, na ka sana la i a goanga. Nutu ke patokala ngailu minmina ta baina ita raka ka te i ta kongga nge i ngaka rave lo ginggingngana e bollau raumana ina ita ka momalla ta i kumangng ka oru ra i patokala tao. ¹⁹ Ba momongkala laeala ina ita ka momalla ka lopatokona ae ita te i ka tongana kena ma angga e nga manang. Ka i a angga e nga maulingarame ore momopita ba ke momogingging. Ba ke lu savele lakallo ta malle e tupu ore momo lagarume nga malo e bollau eke kone ma i a lengakala ngallo nga bale nga kavang nga Nutu mallena nga tava. ²⁰ Ka i a malle laeala ae Iesus lu kia pala nge ita inae Nutu pulia ta i a piris e kapunu passavele kurumea kumangng laeala e nga piris orae Melkiserek rave pala.

7

Melkiserek Bae Karais

¹ Nae Melkiserek laekia ama iau role te ka i a kelang-patali e ngae Salem pala. Ba ka i a piris orae Nutu E Ngailu Raumana. Ba ka kae te inae Abaram kagaliliu nga

balingpisigingana ka kelangpatali palu, nae Melkiserek ke laokale nga pamau na ke tunge kavingtulu te i. ² Nae Abaram ke kalipale orume kinung ra i ravu rea nga baling ta rina tangulelu, na ke tunge inte nga ina tangulelu nginngina te Melkiserek. Gia laeala ae Melkiserek ka mirana roma, kelangpatali e nga bainga reke tupu. Ava ka i a kelangpatali e nga Salem bole. Ba pangamologa laekia ineke patoe ka kelangpatali e nga Salem ka mirana roma, kelangpatali e nga momongpengana. ³ Ava nga Melkiserek laekia amae Abaram tunge oru te i, ke sane ke pa'e pangamologa inte ngallo nga Lau Ae Nutu Kanna ore panana ta tamana, o naname, o sisiukia memena. Ba ke sane ke panana ta kae a naname toapisigia, o kae ine mate bole. Ke sa. I ka tongana kena me Nutu Tuna orae Nutu pulia ta i a piris passavele.

⁴ Ngaka kele. Melkiserek ka i a avolau e bollau raumana. Ba sisiukita ae Abaram ke bai ta alangapagange bole. Minmina na i ke rave inte nga ina tangulelu nginngina nga oru ra i ravu rea nga baling, na ke tunge te i. ⁵ Na bangapaga rae Moses kanna keke role roma, ragau re ngae Israel ngeke kalipale lollokanna reke raravu rea ta rina tangulelu, na ngeke tunge inte nga ina tangulelu nginngina ta Livai sivuna memena onreke momo nga malle e nga pirisme. Ragau re ngae Israel ka ri ra Abaram sivuna memena bole, ava bangapagame keke bapage Livaima ta ri ravunge lollokanna nga kolingarea memena nginngina. ⁶ Avae Melkiserek ka sana i a Livai sivuna te. Ka sana i a agau te e nga galiau laeala onra bangapagame ke puli rea ta ri ra pirisme. Ava i ke rave lollokanna nge Abaram. Ke rave inte nga ina tangulelu nginngina rae Abaram ravu rea nga baling. Na ke tunge kavingtulu te Abaram a i a agau amae Nutu patokala ta i tunge kavingtulu te i. ⁷ Ba ragau kinung ka loreamatana tapu roma, agau e tunge

kavingtulu ta agau te ke ngailu nga agau laeala a i tunge kavingtulu te i. ⁸ Ba nga piris nginngina re nga galiau ae Livai, ri keke rarave inte nga ina tangulelu nginngina onra ragau re nga Israel kanrea. Ava ri ke sane ke momomauli passavele. Ke sa. Keke matmate. Ava nge Melkiserek, i ke rave inte nga ina tangulelu nginngina onrae Abaram kannu, ava ke sane ke pa'e pangamologa ta kae e nga matengana. Minmina na ke kela basema i ka i a piris e momomauli passavele. ⁹ Minmina na ita kaka totorong ta roleng roma, ke kela basema Livai, ora sivuna memena ke rarave inte nga ina tangulelu nginngina onra ragau re nga Israel kanrea, ke kuma ka kumangng laeala e nga tungnge inte nga ina tangulelu bole. I ke kuma minmina ka kae laeala inae sisiukia ae Abaram tunge inte nga ina tangulelu nginngina te Melkiserek. ¹⁰ Ita kaka totorong ta roleng minmina kurumea, ka kae laeala inae Melkiserek laokale Abaram nga pamau, na ke kela basema Abaram sivuna ae Livai ke momo ngallo nge i.

Jesus Ka Tongana Kena Me Melkiserek

¹¹ Kumangng laeala e nga piris ae Nutu ora Livai sivuna memena ke rave pala ka puna nga bangapaga rae Nutu tungu rea ta ragau re nga Israel. Ava kumangng laeala ora Livaima ke rave ke sane totorong ta pangatupunge ragau nge Nutu raguna. Minmina nae Nutu ke pulia piris matana tetoto ora kumangngana sane loakurumea kumangng laeala ae Livaima ra ri ra Aron sivuna memena kanrea. Ke sa. Ke loakurumea kumangng e nga piris ora tongana kena me Melkiserek. ¹² Ba ngaroma bainga e nga ravunge malle e nga piris nge kampiliu, na bangapaga re pala keke la kamongpiliu bole. ¹³ Iau ka role minmina kurumea, Iesus A Avolaukita, ora pangamologa eke pa rea pala ke rorole te, ka i a agau e nga galiau tetoto. Ka sana i

e nga galiau ae Livai. Ba ka sana agau te e nga galiau ae i rave kumangng e nga piris nga tungnge tungame te Nutu nga altara ka kae te. ¹⁴ Iau ka role minmina kurumea, ita ka loramatana tapu roma, Iesus Avolau ka i a agau e nga galiau ae Iura. Ba pala, ka inae Moses rolea pangamologa e ta pirisme, na i ke sane role roma, agau te e nga galiau ae Iura ka la i a piris te. ¹⁵ Ba oru kokorai ra iau rorole tao ke la potang mannangana ngaroma ita ngaka kelapatokona roma, piris matana tetoto ke lele. Ka i a piris ora tongana kena me Melkiserek. ¹⁶ Ba i ke sane rave malle e nga piris kurumea lelangana nga galiau te. Ke sa. I ke rave malle laeala kurumea, ka i a agau ore momo mauuli passavele. ¹⁷ Iau ka role minmina kurumea, pangamologa ae Nutu kanna onreke pa rea pala keke role roma,

“Kumangng ae one e nga piris ae iau ke la momong passavele,

basema kumangng e nga piris orae Melkiserek rave pala.” Pangamologa ae Nutu kanna onreke pa rea pala keke role minmina.

¹⁸ Ba iau ka la rolang roma, bangapaga nginngina re pala ka sana karea gingginga ta kalaunge ragau. Minmina nae Nutu ke saupatali ki. ¹⁹ Iau ka role minmina kurumea, bangapaga nginngina onreke ravu rea pala ke sane ke totorong ta pangatupunge ragau nge Nutu raguna. Ba agau e momalle Nutu ta i patonge ka agau a baingana tupu kurumea loangakurumengana ka bangapaga nginngina ke sane la ravunge ollaeala a i momalla te. Minmina nae Nutu ke tunge patongkala tetoto te ita ta ita lorapatokona te. Ba patokala laeala ke pe raumana nga bangapaga nginngina re pala kurumea, patokala laeala ke la loanga kita kokoro te Nutu. ²⁰ Ba patongkala laeala ke pe raumana nga bangapaga nginngina kurumea, Nutu ke patokala ngailu ta pangagingginge. I ke sane patokala

ngailu minmina ta piris nginngina onreke lele nga galiau ae Livai. ²¹ Avae Iesus ke rave mallena e nga piris ae Nutu inae Nutu patokala ngailu te i roma:

“Nutu Avolau ke patokala ngailu tapu,

ba i ke sane la kamongpiliue ramana:

‘Ka la one a piris passavele.’”

²² Kurumea patongkala laeala nae Iesus ke lele ma i a oru e samapite piunga ba bonga te mannangana. Ka i a piunga ba bonga ore pe raumana nga bangapaga nginngina rae Moses ravu rea pala.

²³ Ba piris nginngina reke lele nga galiau ae Livai ka ri papatu ta keke matmate. Ke sane ke totorong ta ri momong passavele nga malle e nga piris. ²⁴ Avae Iesus ke la momong passavele nga malle e nga piris kurumea, i ke momo mauli passavele. ²⁵ Minmina na i ka kana ka gingginga ta ravunglelenge ragau passavele. Ka ri ra ragau reke loa kokoro te Nutu kurumea lopatokona ae ri ta kumangng rae Iesus kuma ki. Iesus ka kana ka gingginga ta ravunglele rea kurumea, i ke momo mauli passavele ta kavang te Nutu te ri.

²⁶ Minmina nae Iesus ka i a piris e kapunu ora kana ka gingginga ta kalaunga ita mannangana. Ka i a piris e tupu ore sane baia bainga te e soali. Ka i a piris e lelle mannangana. Bae Nutu ke tore nga reke bavaia bainga reke sosoali nga raguna, ba ke kinpataea lakailu ta mallena nga tava. ²⁷ Iesus ka sana tongana kena ma piris nginngina re kapunu re nga mogalo laekia e ngape. Ke sa. Ka kae kenakena, na ri keke tungtunge posi onreke balvali rea beke tungtunge rea ma tungame te Nutu. Kapunu na keke tungtunge rea ta osungrurunge ri muni baingarea reke sosoali. Ba ngarume na keke tungtunge tunga pattoto ta osungrurunge ragau pattoto baingarea reke sosoali. Avae Iesus ke sane kuma minmina. Ke sa.

I ka sana kana bainga te e soali ta i osungrurunge. Ba ke tunge tunga pa kena mana ine tunge i muni mirana ta mateng ta kalaunge ragau kinung. Ba tunga laeala a i tunge ke momo passavele. ²⁸ Iau ka role minmina kurumea, bangapaga rae Moses kanna keke pulia ragau ra likireasa ta ri ra piris re kapunu. Avae Nutu ke pulia Tuna ta i a piris e kapunu ka patongkalangana ngailu. Ba patongkala laeala ine patokala ngailu ke lele ngarume nga bangapaga nginngina rae Moses kanna. Ke pulia Tuna ora kana ka gingginga ta loangakurumenge Nutu lonangana passavele.

8

Jesus Ka I A Piris E Kapunu E Nga Piunga Ba Bonga A Pau

¹ Na pangamologa kokorai ra iau role rea purea minakai roma: Ita ka kara ka piris matana laeala. Ka i a piris e kapunu ore tattara nge Nutu a i e ngailu raumana bavana e pe. Ke tattara nga tarang ae Nutu e nga kelangpatali bavana e pe ngallo nga Nutu mallena nga tava. ² Ba i ke kumkuma ka kumangng a kanna nga malle laeala e nga kalangapage Nutu ngallo nga Nutu mallena nga tava. Ka i a bale ae Nutu mannangana orae Nutu Avolau kuma kia. Ka sana i a bale a ragau ke kuma kia.

³ Nga piris nginngina ra Bangapaga rae Moses kanna ke puli rea, ri kinung keke momo ta tungnge tungame te Nutu. Ba keke momo ta tungnge posi onreke balvali rea beke tungtungu rea ma tungame te Nutu bole. Minmina na piris e kapunu ae ita nge tunge tunga te te Nutu bole.

⁴ Na ngaroma i nge momo nga mogalo laekia e ngape, na ka sana nga i a piris te ta piris reke tungtunge tungame kurumea Bangapaga rae Moses kanna keke momo tapu.

⁵ Ba ri keke kumkuma ka kumangng ra kanrea ngallo nga bale e nga kalangapage Nutu. Ava ka i a bale ore nga

mogalo laekia e ngape mana. Ka sana i a bale mannangana e nga kalangapage Nutu. Ke sa. Ka i a bale e tomane bale mannangana e nga kalangapaga ore momo nga Nutu mallena nga tava. Minmina na pala, ka inae Moses bai ta kumangng ka bale laeala e nga pulinge piunga ba bonga ngia a ri ke kuma kia ka malome, nae Nutu ke role kia roma, “Ngo kelamasi ba ngo kuma ka orume kinung kurumea oru ra iau papanau one ki nga kapangng.”⁶ Avae kumangng e nga piris orae Iesus rave ke pe raumana nga kumangng laeala a ri ke kuma kia pala. Ba piunga ba bonga orae Iesus kuma kia ngaliua nge Nutu ba ragau rae i ke pe raumana nga piunga ba bonga laeala a kasana bole. Piunga ba bonga orae Iesus kuma kia ke pe raumana nga piunga ba bonga laeala a kasana kurumea, oru rae Nutu patokala ta i kumangng ki nga piunga ba bonga ae Iesus keke pepe raumana nga oru ra Bangapaga rae Moses kannu ke patokala ta ri kumangng ki nga piunga ba bonga laeala a kasana.

⁷ Iau ka role minmina kurumea, taroma piunga ba bonga e kapunu te kuma masi, nae Nutu sane te kuma ka na lua. ⁸ Ava ne kapunu ke sane kuma masi kurumea, nga Nutu kelangana ka ragau ri keke lolakurumea baingarea reke sosoali tale. Minmina na i ke role roma:

“Ngaka keke. Kae ina iau la kumangng ka piunga ba bonga a pau

kala nga ragau re ngaie Israel ba re ngaie Iura ke tatu.
Nutu Avolau ke role minmina.

⁹ Ba piunga ba bonga laeala a iau la kumangng kia kala nge ri ka sana la tongana kena ma
na iau kuma kia kala nga sisiukerea memena

ka ina iau kamopite kamarea
ta taongamuga kerea malaga ngaie Isip.

Na pau sana la tongana kena ma ne kapunu kurumea, ri ke sane ke loakurumea piunga ba bonga laeala e kapunu a iau kuma kia kala nge ri.

Minmina na iau ka bali ka gigu te ri.

Nutu Avolau ke role minmina.

¹⁰ Ba iau ae Avolau nga role roma, piunga ba bonga laeala a iau la kumangng kia kala nga ragau re nga Israel ka kae laeala e ngarume ke la momong minakai roma:

Iau ka la pulinge bangapaga ra kanau ngallo nga ramareame,
ba ka la panga rea ngallo nga loreame.

Ka la iau ae Nutu ae ri,
ba ka la ri ra ragau rae iau.

¹¹ Ba nga kae laeala na agau te sane la pangalomatanange balingana,
o kolingana ka rolengana kia roma, 'One nga longmatana kae Avolau.'

Ke sane la pangalomatana rea minmina kurumea, ri kinung ka la loreamatana kau.

Ragau ra sana giarea ba na nga giarea kinung ka la loreamatana kau.

¹² Ri ka la loreamatana kau kurumea, iau ka la launanna rea na ka la osungrurunge baingarea re nga longasa te iau.

Ba ka sana iau la laugaliu ta baingarea reke sosoali muni."

¹³ Ba iau a papa'e lau laekia ka la roleng roma, ka inae Avolau patoe piunga ba bonga laekia a i la kumangng kia kala nga ragau ka "piunga ba bonga a pau", na i ke umma ta pangakosining roma, ne kapunu ka ora kasana. Ka i a oru e nga saunga kia mana. Ba oru a kasana be papisigi ke sane la momong passavele. Ke sa. Ke kokoro ta i saningrea mana.

9

*Bainga E Nga Kalangapagange Nutu Nga Bale Eke Kuma Kia
Nga Mogalo Laekia E Ngape*

¹ Na pala, ka inae Nutu kuma ka piunga ba bonga e kapunu kala nga ragau re ngae Israel, na i ke tunge banga-paga palu re nga kalangapagange te ri ta ri loangakurume rea. Ba ke role kerea ta ri kumangng ka bale matana te e nga kalangapagange nga mogalo laekia e ngape bole.

² Minmina na ri keke kuma ka bale e nga kalangapagange Nutu. Ka i a bale a ri ke kuma kia ka malome. Ba ngallo nga bale laeala bilingana e kapunu ri keke pulia pangatara nga lama te kala nga pala eke pulipaia beret ngia. Ka i a beret a saena ore nga tungnge ma tunga te Nutu. Na keke patoe malle laeala ka Malle E Tupu.

³ Ba ngarume nga malo e bollau eke kone ma i a lengakala ngallo nga bale laeala ka malle te a saena oreke patoe ka Malle E Tupu Raumana.

⁴ Ba ngallo nga malle laeala keke pulia altara te a gol e nga tonge oru ra koirea lolo ngia. Keke pulia piunga ba bonga ae Nutu bagana oreke rugupite ka gol ngallo nga malle laeala bole. Ba keke pulia oru palu ngallo nga piunga ba bonga bagana laeala. Keke pulluia gato te a i a gol ora berete eke patoe ka “mana” momo ngia. Ba keke pulluia to ae Aron kannu e toakasupu kala nga lau nginngina ra lollo onrae Nutu pa'e piunga ba bonga ngi ngallo nga piunga ba bonga ae Nutu bagana laeala bole.

⁵ Anggelo matana reke bollalau ka ri lua onreke pakosining roma, Nutu ke momo nga inaeala keke momopai nga kangakala e kangakale piunga ba bonga bagana laeala kaona. Ba kangakala laeala ke momo nga anggelo nginngina paparea karea nunule. Kangakala laeala ka i a malle e nga lonana ae Nutu. Ava iau sana la panganana raumana ta oru nginngina nga pangamologa inaeakia.

⁶ Na ka ina ri ke kalitupe oru nginngina minmina tapu, na pirisme keke lulu lakallo ta bale laeala bilingana e kapunu na keke kumkuma ka kumangng a kanrea. ⁷ Ava piris e kapunu mana ke lulu lakallo ta bale laeala bilingana a lua ore tupu raumana. Ba i ke sane lulu lakallo ta inaeala ka kaeme kinung. Ke sa. Ke lu ka kae kena mana nga pesingmatana kenakena. Ba i sane nge lu mana ka kamana mana. Ke sa. I nge lu ka paungana ka posi totona ore nga tungnge ma tunga te Nutu. Ka i a tunga ore nga osungrurunge i muni baingana reke sosoali kala nga ragau re nga Israel baingarea reke sosoali ra ri sana loreamatana roma, keke kuma ki. ⁸ Na nga oru nginngina Kannu E Tupu ke umma ta pangakosining te ita roma, ka ina bale laeala bilingana e kapunu meisinsi tale, na pamau e ta lunga lakallo ta Malle E Tupu Raumana ke sane pulapatali tale. ⁹ Ba oru nginngina keke toe kae laekia e sonrau. Keke pakosining roma, tunga ra ri ke tungtunggu rea ba posi onreke balvali rea beke tungtunggu rea ma tunga te Nutu ka sana karea gingginga ta pangalallepa'e ra nginngina reke tungtunggu rea loreame. Ke sa. Loreavainganame keke umma ta roleng kerea roma, baingarea reke sosoali ke sane ke osururu tale. ¹⁰ Tunga nginngina ke sane ke totorong ta pangalallepa'e ragau loreame mannangana kurumea, ra nginngina reke tungtunge tunga nginngina keke lolakurumea bangapaga re nga kaning ba inung ba pangamagoe matantana mana. Bangapaga nginngina ka onre nga ragau mirareame mana. Ba keke momo mana ta ke lele inae Nutu pakosining ka pamau a pau.

Karais Totona

¹¹ Ava ka inae Karais atu ba ke rave mallena e nga piris e kapunu, na i ke kuma ka kumangng reke pepe onreke kalau ita mannangana. Ba ka inae Karais loa lakailu, na i ke loalu lakallo ta bale e nga kalangapage Nutu ore pe

be tupu raumana nga bale e pala. Ka i a bale ora ragau ke sane ke kuma kia. Minmina na ka sana i a bale e nga mogalo laekia e ngape. ¹² Ba ka inae Karais loalu lakallo ta Malle E Tupu Raumana, na i ke loalu lakallo pa kena mana. Ba ke sane loa ka posi ra meme totorea o posi ra bulmakau goekia totorea. Ke sa. I ke loa ka i muni totona, na ke kolilele ita. Ba kumangng laeala ae i ke la momong passavele. ¹³ Pala, na ri keke magoellole ragau re nga Israel ka posi ra meme ba bulmakau ra panung totoreame. Ba bole, ri keke raupite bulmakau matana te ora bale, na keke kampiliue kana kavau kala nga me. Na keke magoellole re ngae Israel ka me laeala. Ri keke magoellole ragau onra baingarea ra mukurea ke ulovalakala rea nge Nutu. Keke magoellole rea minmina ta pangallelepa rea nge Nutu raguna. Ava kumangng nginngina ke sane ke palelepa'e loreame mannangana. ¹⁴ Avae Karais totona ke la pangallelepa ita mannangana. Minmina na ngallo nga lora ita ka la loreamatana roma, kumangng nginngina onre sane ke kalau ita keke rongo tapu. Karais ka kana ka gingginga ta pangallelepa ita kurumea, i ke tunge i muni maulingngana ore lelle mannangana ma i a tunga te Nutu. Ke kuma ka kumangng laeala kae Kannu E Tupu e momo mauli passavele ginggingngana. I ke palelepa ita ta baina ita ngaka lolakurumea Nutu e momo mauli lonangana.

¹⁵ Minmina nae Karais ka i a agau e kuma ka piunga ba bonga te a pau ngaliua nge Nutu ba ragau rae i. I ke kuma ka piunga ba bonga laeala ta baina ragau rae Nutu kiu rea ngeke rave kavingtulu rae Nutu patokala ta i tunga rea te ri. Ba kavingtulu nginngina keke la momong passavele. Bae Karais ka kana ka gingginga ta kumangng ka piunga ba bonga laeala kurumea, matengana ka i a kuru ta kolinglele rea nga baingarea reke sosoali ra ri ke kuma ki ka ina piunga ba bonga e kapunu kelapatantali te ri.

¹⁶ Ka ina agau te nge pa'e piunga ba bonga e nga turunglomatana ka taima keke la ravunge oru ra kanna ngarume nga matengana, na ra nginngina ra i pa'e giareame nga piunga ba bonga laeala ke sane ke la ravunge otte tale ta nge lele nga ina ri ngeke pakosining roma, agau e pa'e piunga ba bonga laeala ke mate tapu. ¹⁷ Ke sane ke la ravunge otte pala nga matengana kurumea, piunga ba bonga laeala ka sana la kana kumangng ta nge lele nga ina agau e pa'e nge mate. Ka sana la kana kumangng ina agau laeala momomauli tale. ¹⁸ Piunga ba bonga e kapunu ngaliua nge Nutu ba re ngae Israel ka tongana kena ma piunga ba bonga matana laeala. Ka sana kana kumangng ta ke lele ka ina posi te mate ba pirisme keke rave totona. ¹⁹ Minmina na ka inae Moses pulimalage bangapagame kinung ta re ngae Israel kinung tapu, na i ke rave bulmakau goekiam e ba posi ra meme totoea na ke kampiliu rea kala nga me. Na i ke samapite sipsip bulvunna ore tente nga bega kalkanna eke patoe ka isop ba ke bolue nga toto laeala, na ke magoelole lau e nga bangapagame kala nga ragau kinung re ngae Israel. ²⁰ Na i ke role kerea roma, "Toto laekia ke panginggingia piunga ba bonga ae Nutu bapaga miao ta loangakurumea." ²¹ Ba i ke kuma minmina mana ine magoelole bale eke kuma kia ka malome e nga kalangapage Nutu. Ba ke magoelole orume kinung re nga kumangng ngallo nga bale laeala ka toto laeala bole. ²² Ka baina ita ka loramatana roma, ke kela basema ri keke pallelepa'e orume kinung ka toto. Ba ngallo nga bangapagame ka pamau kena mana ta Nutu osungrurunge ragau baingarea reke sosoali. Ka i a pamau ina oru nge mate na totona nge tao mana.

²³ Minmina na ka sana pamau tetoto ta ri pangallelepa'e oru nginngina onreke toe oru reke momo nga Nutu mallena nga tava. Ava oru nginngina ka ri ra oru re nga

mogalo laekia e ngape mana. Ba posi nginngina totorea ke sane ke totorong ta ri pangalellepa'e oru reke momo nga Nutu mallena nga tava. Ke sa. Nutu ke matea tunga matana tetoto ore pe raumana nga posi nginngina reke balvali rea beke tungtungu rea ma tungame te i. ²⁴ Ba ita ka loramatana minmina kurumea, Karais ke sane loalu lakallo ta bale a ragau ke kuma kia ore nga kalangapage Nutu. Ke sane loalu ta bale e tomane oru e momo nga Nutu mallena nga tava. Ke sa. I ke loalu lakallo ta Nutu mallena nga tava mannangana ta baina i nge meisi ngamuga nge Nutu raguna te ita. ²⁵ Ba i ke sane loalu lakallo ta Nutu mallena ta tungnge maulingngana ma i a tunga te Nutu pa papatu. Ke sane kuma basema piris e kapunu e nga mogalo laekia e ngape ore lulu lakallo ta Malle E Tupu Raumana ka kae kena nga pesingmatana kenakena ka paungana ka toto a sana i a i muni totona. ²⁶ Taroma Karais te kuma minmina, nae Nutu sane te ballage ta i mateng pa kena mana. Ke sa. I te ballage ta i mateng pala nganige ine koipage orume kinung, na te ballage ta i mateng pa papatu muni ta te lele nga kae laekia e sonrau. Ava i ke sane kuma minmina. Ke sa. Karais ke atu pa kena mana. Ke atu sonrau ka kae ra ronga ta tungnge maulingngana ma i a tunga te Nutu, ta baina Nutu nge osurure ragau baingarea reke sosoali. ²⁷ Nutu ke pulia ragau kinung ta ri kinung ngeke mate pa kena. Ba ngarume na keke la meising nga kalingnana. ²⁸ Minmina nae Karais bole ke mate pa kena. Ke mate pa kena ta tungnge maulingngana ma i a tunga te Nutu ta ravunge alanga e soali ore nga ragau papatu baingarea reke sosoali. Ava ka ine la atung nga atungana a lua, na i ke sane la atung ta ravunge alang e soali muni. Ke sa. Ke la atung ta ravungleleng e ragau onreke momalla te i.

10

Tunga Kena Orae Karais Tunge Ke La Momong Passavele

¹ Bangapaga rae Moses kanna keke toe oru reke pepe onreke la atung ngarume mana. Ka sana ri ra oru nginngina reke pepe mannangana. Bangapaga nginngina keke role ka re ngae Israel ta ri ngeke balvalia posi ba ngeke tungtungu rea ma tunga te Nutu ka pesingmataname kinung. Ava bangapaga nginngina ka sana ri ra oru reke pepe onreke la atung ngarume. Minmina na ri ka sana karea gingginga ta pangatupunge ragau ta ri loanga kokoro te Nutu ta kalangapagange. ² Taroma tunga nginngina ta karea gingginga ta pangatupunge ragau nge Nutu raguna mannangana, na ri teke rongo ka kumangng laeala e nga tungnge tunga nginngina. Ri teke rongo ka kumangng laeala kurumea, tunga nginngina teke palelepa'e ragau nginngina reke bai ta kalangapagange Nutu tapu. Minmina na ngallo nga lorea ri te sane teke kanimaia maenang tale. Ke sa. Ri teke roma, alanga e soali ore nga baingarea reke sosoali ke rongo tapu. ³ Ava ka pesingmatana kenakena na tunga nginngina keke umma ta pangalokalipaga rea roma, alanga e soali ore nga baingarea reke sosoali ke sane rongo tale. ⁴ Tunga nginngina keke umma ta pangalokalipaga rea minmina kurumea, bulmakau rapanung ba posi ra meme totorea ka sana karea gingginga ta osungrurunge ragau baingarea reke sosoali.

⁵ Minmina na ka inae Karais bai ta atung ta mogalo laekia e ngape na i ke role kae Nutu roma,

“One ko sano matea posi onreke balvali rea ba tunga onreke tungtungu rea te one.

Ava ko kalitupe mira te te iau.

⁶ Ka sana longsereng ka posi onreke raupitpita rea ba tunga onreke tungtunggu rea ta osungrurunge baingarea reke sosoali.

⁷ Na iau ka role roma, 'One ae Nutu, iau ikia. Ka atu ta kumangng kurumea longangana kurumea pangamologa e te iau ameke pa'e nga lau a kaning eke lulupite.' "

⁸ Na nga ina e kapunu nga pangamologa nginngina Karais ke role kae Nutu roma, "One ko sano matea posi onreke balvali rea ba tunga onreke tungtunggu rea te one. Ko sano matea posi onreke raupita rea ba tunga onreke tungtunggu rea ta osungrurunge baingarea reke sosoali. Ko sano matea rea ba one ka sana longsereng ki bole." Ba iau a papa'e lau laekia nga role bole roma, ri keke tungtunge oru nginngina kurumea bangapagame avae Nutu ka sana lonasereng ki. ⁹ Na nga ina e ngarume nga pangamologa nginngina Karais ke role kae Nutu roma, "Iau ikia. Ka atu ta kumangng kurumea longangana." Pangamologa nginngina ra Karais kanna keke turulomatana te ita roma, Nutu ke ravupatali ka kumangng laeala e kapunu e nga tungnge posi ba tunga nginngina ta baina i nge kuma ka kumangng a lua ora Karais kuma kia ine tunge i muni mirana. ¹⁰ Ka inae Karais kumakurumea Nutu lonangana, nae Nutu ke toro ita ta ita ra reke tupu nga raguna. Ke kuma minmina ka inae Iesus Karais tunge i muni mirana pa kena te ita kinung.

¹¹ Ka kae kenakena, na pirisme kinung re ngaie Israel keke meisinsi ba keke kumkuma ka kumangng nga kanrea re nga kalangapagange Nutu. Ba ri keke tungtunge tunga matana kena mana ka kaeme kinung. Keke tungtunge posi reke balvali rea beke tungtunggu rea ma tunga te Nutu. Ava tunga nginngina ka sana karea gingginga ta osungrurunge ragau baingarea reke sosoali. ¹² Avae Karais ke sane

kuma minmina. Ke sa. I ke tunge tunga kena mana ine tunge i muni mirana ta osungrurunge ragau baingarea reke sosoali. Ba tunga a i tunge ke la momonggingging passavele. Ba ka inae rongo ka kumangng a kanna, na i ke tara nga malle a alangpaga nge Nutu bavana e pe. ¹³ Ba ke momalla ta nge lele nga kae laeala inae Nutu la ulongpisiginge reke bai'iu kia ngape nga kaena sianame. ¹⁴ I ke tattara nga malle laeala kurumea kumangngana ine patupe ragau nge Nutu raguna ka tungngana ka tunga kena mana. Ka ri ra ragau rae Nutu toro rea ta ri ra reke tupu nga raguna. Ba kumangng laeala a kanna ke la momong passavele.

¹⁵ Bae Kannu E Tupu ke turupota minmina te ita bole kurumea, i ke role kapunu roma,

¹⁶ “Iau ae Avolau nga role roma, piunga ba bonga a iau la kumangng kia kala nge ri nga kae laeala e ngarume ke la momong minakai roma:

Iau ka la pulinge bangapaga ra kanau ngallo nga loreame, ba ka la panga rea ngallo nga ramareame.”

¹⁷ Ba ngarume nae Kannu E Tupu ke role roma:

“Ba ka sana iau la laugaliu ta baingarea reke sosoali muni.”

¹⁸ Minmina na ka sana tunga te muni ore nga osungrurunge ragau baingarea reke sosoali ta Nutu ke osurure bainga ginngina reke sosoali tapu.

Ita Ngaka Maisgingging Nga Lopatokona Ae Ita Te Karais

¹⁹ Minmina na kolingau memena ngallo nge Karais, ita ka lorapatokona gingging ta loangalu lakallo ta Malle E Tupu Raumana ka Iesus totona. ²⁰ Iesus matengana ke sale pamau a pau ta ita loangalu lakallo ta Malle E Tupu Raumana. Ka i a pamau ore loa ta mauling. Ke basema ita kaka taopale malo laeala e bollau eke kone pala ma i a lengakala ngallo nga bale e nga kalangapage Nutu. Ba

malo laeala ka i ae Iesus mirana. ²¹ Ba bole, ita ka kara ka piris e bollau ore kelapatantali ta ragau rae Nutu. ²² Oru nginngina ka kaomannmannangana ki. Minmina na ita ngaka loa kokoro te Nutu ka lora onra kaomannmannangana ki ba lopatokona ore gingging. Ita sana nga loravavai roma, baingara reke sosoali ke sane ke osururu tale. Ke sa. Nutu ke osururu rea ba ke pallelepa'e lora basema piris nginngina ineke magoellole orume ka posi totona ta pangallelepa rea nge Nutu raguna. Ita ngaka loa kokoro te i ma ragau reke lelle onreke pamagoea mirareame ka me ore lelle mannangana. ²³ Ita ngaka kapitaginggingia oru ra ita turupotpota rea roma, ita ka lorapatokona tao. Ita ngaka kapitaginggingi rea ka lorapatokonangana ore sane magogo. Ita ngaka kuma minmina kurumea, Nutu e patokala te ita ke la kumangng kurumea pangamologa ra i patokala tao ka kaomannmannangana. ²⁴ Ba ita ngaka umma ta kalingpa ka pamau matantana ta palingkalaunga ita ta pangakosining ka bainga re nga matengraumanange ragau pattoto ba bainga re nga kalaunge ragau pattoto. ²⁵ Ba ita sana ngaka rongo ta pagiunga ita kinung basema ragau palu onreke kumkuma minmina. Ke sa. Ita ngaka umma ta palingroleng kita ta momonggingging. Ita ngaka kuma kaligi ta kumangng minmina kurumea, ita ka loramatana tapu roma, kae ae Avolau ke tatu kokoro.

²⁶ Iau ka role minmina kurumea, ka sana tunga matana te muni ore ta osungrurunge bainga reke sosoali ngaroma ita ngaka rave lomatana e ta pangamologa rae Nutu kannan onra kaomannmannangana ki, ava ita kaka gingging ta kumangng ka bainga reke sosoali nge Nutu raguna tale. ²⁷ Ka sana tunga te muni. Ke sa. Ita ngaka momalla mana ka mataungarangana ta kalingnana ae Nutu ngarume ba sia e bollau ore la raungapitange reke ava ta sanangkalange Nutu. ²⁸ Pala, ka ina agau te nge longosa

ta bangapaga rae Moses kanna, na ri sana nga loreananne. Ba ngeke sapune kurumea pangamologa ora pana lua o pana mologi kanrea onreke turupote agau laeala baingana e nga longasa. ²⁹ Ngaroma ri ngeke kuma minmina ka ina bangapaga rae Moses kanna ke kelapatantali, na miau ka lomiauavavai mina ngaetai ta agau e kesipite Nutu Tuna? Taru ke la lelung nge i? I ke la ravunge alang e soali raumana kurumea, i ke bai ka toto e nga piunga ba bonga a pau orae Nutu tore be palellepa'e kia ma i a mosmosi mana. Ba ke rolebainga kae Kannu E Tupu ore tungtungumane lopengana ae i te i. ³⁰ Iau ka role minmina kurumea, ita ka loramatana kae Nutu ore role roma, "Kumangng e nga tungnge alang e soali ta ragau kurumea baingarea reke sosoali ka ora kanau." Ba ke role bole roma, "Iau ae Avolau ka la kalingnanange ragau rae iau." ³¹ Ba iau a papa'e lau laekia ka la roleng roma, ka i a mataunga e bollau raumana ta pupunga nga Nutu e mauli kamana.

³² Miau nga lomiau galiu muni ta kae re pala inae Nutu tunge lomatana e te i te miau. Ka kae nginngina, na miau kaka umma ta tolongamane maenang nginngina reke bollalau ra miau ka ravu rea kurumea loangakurume ngami-aungana kae Karais. ³³ Ka kae palu, na keke rorolepagalising kamiau ba keke umma ta pangamiralali miau nga ragau ragureame. Ba ka kae palu, na miau kaka pagiugiu kala nga ragau reke rarave maenang matana nginngina. ³⁴ Miau kaka lomiauanna rea ba kaka kalaulau rea ina ragau ke puli rea nga pulangkala. Ba ka ina ra nginngina reke bai'iu kamiau ke ka ka oru ra kanmiau, na miau ka lomiau sereng ta ngatangngkala rea ta ri kumangng minmina kurumea, miau ka lomiau matana roma, kavingtulu ra miau ka raravu rea nge Nutu keke pepe raumana nga oru nginngina ra ri ke ka ki. Ba kavingtulu nginngina ra

miau ka raravu rea nge Nutu keke la momong passavele.

³⁵ Minmina na sana ngaka saumana ka lopatokona ae miau te Karais kurumea, ngaroma miau ngaka kapitagginggia lopatokona ae miau te Karais, nae Nutu ke la tungnge alang e pe e bollau raumana te miau.

³⁶ Miau ngaka maisgingging ta baina ngarume nga ina miau nga loakurumea Nutu lonangana tapu, na miau kaka la ravunge kavingtulu ra i patokala tao. ³⁷ Iau ka role minmina kurumea, isura mana na, “I ore la atung ke la atung. Ba ke sane la maenangkini.

³⁸ Ava agau ae iau ora baingana tupu ke la momong mauli passavele kurumea lopatokona ae i.

Ba ngaroma i nge agatatap, na ka sana nga laupe kia.”

³⁹ Ava ka sana ita ra ragau matana laeala reke agatatap, nae Nutu ke kauu rea. Ke sa. Ka ita ra ragau reke maisgingging nga lopatokona ae ri te Karais, na keke rave mauling e momo passavele.

11

Lopatokona Ae Ra Lopatokonakana Reke Momo Pala

¹ Lopatokona ka i a taru? Ba agau a lopatokonakana te Nutu ka baingana maetai? Ka i a agau ora lonamatana tapu roma, i ke la ravunge oru ra i momalla ta Nutu kumangng ki. I ke sane kelkele oru nginngina ra i lonapatokona tao ka matana kanname, ava ngallo nge i i ka lonamatana gingging roma, oru nginngina ka kaomannmannangana ki. ² Ra lopatokonakana te Nutu onreke momo pala keke kuma minmina, nae Nutu ke pato rea ka ragau reke pepe.

³ Ita ka lorapatokona, minmina na ita ka loramatana roma, Nutu ke koipage orume kinung ka pangamologa ra kann. Ita ka loramatana roma, Nutu ke koipage oru

nginngina kinung ka oru ra matara kanname ke sane ke kelkela rea.

⁴ Ba pala nae Abel ka lonapatokona, minmina na i ke tunge tunga te ore pe raumana nga tunga a tataokia ae Kein tunge. Nae Nutu ke patoe Abel ka agau a baingana tupu kurumea lopatokona ae i ine role kia roma, “Tunga ra one tungu rea keke pepe nga ragugu.” Ka kaomanna, Abel ke mate nganige tapu, ava lopatokona ae i ke umma ta pangalomatana ita sonrau tale.

⁵ Ba pala nae Enok ka lonapatokona, minmina nae Nutu ke ravupataea lakailu ka ine maui ta baina i sane nge mate. Ke sane ke kalipa kia muni kurumea, Nutu ke ravupataea lakailu tapu. Ollaeala ka kaomannmannangana kia kurumea, pala, ka inae Nutu sane ravupataea tale, na i ke role kia roma, “Ka one a agau a iau laupe kia.” ⁶ Ba ngaroma agau te sana nga lonapatokona, na ka sana la i a agau ae Nutu lonape kia. Iau ka role minmina kurumea, agau e bai ta loanga te Nutu nga lonapatokona roma, Nutu ke momo. Ba nga lonapatokona roma, Nutu ke la tungnge alang e pe ta agau e tangtange i ae Nutu raumana.

⁷ Ba pala, ka inae Nutu turulomatana te Noa ka oru reke la lelung ngarume onrae Noa matana kanname ke sane ke kela rea tale, nae Noa ka lonapatokona te i. Minmina na i ke ulopisigia i muni nge Nutu raguna na ke kuma ka mono te ore nga ravungleleenge ragau reke momo nga balekaina ae i. Ba lopatokona laeala ae i kala nga kumangngana ine kuma ka mono laeala keke pakosining roma, ragau re nga mogalo laekia e ngape baingarea keke sosoali raumana nge Nutu raguna. Nae Nutu ke patoe Noa ka agau a baingana tupu kurumea lopatokona ae i.

⁸ Ba pala, ka inae Nutu kiue Abaram, nae Abaram ka lonapatokona te i. Minmina na i ke longo te i, ba ke loa ta ina e ngatauga orae Nutu bai ta tunge te i. I ka

sana lonamatana ka inaeala, ava ke longomana te Nutu na ke loa. ⁹ I ka lonapatokona te Nutu, minmina na i ke momo nga inaeala ae Nutu patokala ta i tunge te i ma i a agasila te ore momo nga maga a sana i a maga ae i. Ka ine mommo nga inaeala, na i ke momo nga bale onreke kuma ki ka malome. Ba ngarume nae Aisak bae Iekop keke momo minmina bole kurumea, ka i a ina ae Nutu patokala ta i tungnge te ri bole. ¹⁰ Abaram ke momo minmina kurumea, i ke momalle maga kunna te e bollau ore la momong passavele orae Nutu muni potopita te be kuma kia.

¹¹ Ba ngarume bole, ka inae Abaram papisigi tapu ba napengana ae Sera ke sumpi, nae Abaram ka lonapatokona te Nutu. Minmina nae Nutu ke tunge gingginga te ri, na ka nereka ka goe. Nutu ke kuma minmina kurumea, Abaram ka lonapatokona roma Nutu ore patokala te i ke la kumangng kurumea oru a i patokala te. ¹² Minmina na agau kena laeala ora mirana kela basema i e mate tapu ka sivuna memena papatu. Ba sivuna memena nginngina ka ri papatu raumana basema mata reke momo nga tava. Ba ka sana agau te totorong ta sisingi rea kurumea, ka ri papatu raumana basema bai reke momo nga pelau kaona.

¹³ Ra nginngina kinung ka loreapatokona te Nutu ta ke lele nga ina ri ke mate. Ke sane ke rave oru rae Nutu patokala tao. Ke sa. Keke kela rea ba keke paserengkala rea ineke momo ngatauga tale. Ba keke turupota roma, ka ri ra ragasila mana, ba mogalo laekia e ngape ka sana i a maga ae ri mannangana. ¹⁴ Ragau reke pamologa minmina keke pakosining roma, keke tangtange maga ae ri mannangana. ¹⁵ Ka sana loreavavai ta maga laeala a ri ke ka'e pala. Taroma ri ta loreavavai minmina, na ri teke galiu ta maga laeala muni. ¹⁶ Ava ke sa. Ri keke bai ta loanga ta maga te ore pe raumana nga maga laeala

a ri ke ka'e pala. Keke matea maga e momo nga Nutu mallena nga tava. Minmina nae Nutu ka sana balengea ta ri patonge i ae Nutu ka Nutu ae ri kurumea, i ke kalitupe maga kunna te e bollau ta ri momong ngia.

¹⁷⁻¹⁸ Pala nae Nutu ke patokala te Abaram roma, “Ka la sivung memena nge Aisak sivuna memena.” Bae Abaram ka lonapatokona te i, minmina na ka kae laeala a Nutu ave, na i ke tunge tuna ae Aisak a i a tuna kena mana ma i a posi onreke balvali rea beke tungtungu rea ma tungame te Nutu. ¹⁹ Abaram ka lonapatokona roma, Nutu ka kana ka gingginga ta pangasigingpagange agau e mate nga mateng. Minmina na, ke kela basema i ke ravugaliue Aisak muni nga mateng.

²⁰ Bae Aisak ka lonapatokona te Nutu bole. Minmina na i ke tunge pangamologa e nga kavingtulu te Iekop riluae Iso. Ka i a pangamologa ore ta oru reke la lelung nge ri ngarume.

²¹ Bae Iekop ka lonapatokona te Nutu bole, minmina na ka ine kokoro ta i mateng, na i ke tunge pangamologa e nga kavingtulu te Iosep tuna memena ka ri lua. Ba ke kalapagpage Nutu ine meistokalkale ka to ae i.

²² Bae Iosep ka lonapatokona te Nutu bole, minmina na ka ine kokoro ta i mateng, na i ke rolea pangamologa re ta ragau re ngae Israel kangareangana ngae Isip ngarume. Ba ke role kerea ta ri ngeke loa ka giname kala nge ri nga ina ri nge ka.

²³ Bae Moses naname bae tamana ka loreapatokona te Nutu bole. Minmina na keke pakoea Moses ka inname ka ri mologi ngarume nga naname toangapisigingana kia. Keke pakoea kurumea, keke kele roma, ka i a goe paenakena ora sana tongana kena ma goe pattoto. Ba ri ke sane ke matautaue kelangpatali e ngae Isip bangapaga a kanna.

²⁴ Bae Moses ka lonapatokona te Nutu bole. Minmina na ka ine lele bollau tapu, na i ka sana omona ta ri patonge ka kelangpatali e ngae Isip tunapiau goe ae i. Ke sa. ²⁵ I ke bai ta kaningmainge miralali kala nga ragau rae Nutu. Ke sane matea ta loangakurumea re ngae Isip baingarea reke sosoali ta baina i nge paserengkale mirana ka panna inte mana. ²⁶ Nge Moses kelangana, ragau rolungsoali ngareangana kia ka tongarea kena ma na nga Karais ravu rea. Ba rolungsoali nginngina keke pepe raumana nga kilipu rae ragau re ngae Isip. I ka lonavavai minmina kurumea, i ke ella ta alanga e pe a i la ravunge ngarume. ²⁷ I ka lonapatokona te Nutu, minmina na i ke ka'e Isip. Ba ke sane matautauke kelangpatali iukiangana. Ke sa. I ke maisingging kurumea, ke kela basema i ke kele Nutu ora ragau matarea kanname ke sane ke totorong ta kelange. ²⁸ I ka lonapatokona te Nutu, minmina na i ke loakurumea bainga e nga Paska ore role ka re ngae Israel ta ri ngeke magoelole bale rae ri karea biunga ka sipsip goekia totona. I ke kuma minmina ta baina anggelo orae Nutu ba'e ta samungpununge ragau turea memena re kapunu sane nge sapune Israelme turea memena re kapunu.

²⁹ Ba pala, na ragau re ngae Israel ka loreapatokona te Nutu bole. Minmina na ri keke taotote Pelau E Tente ore sagatoto ma i a mogalo e galgalangngpa mana. Ba ka ina re ngae Isip onreke lolakurume rea keke ava ta kumangng minmina, na me laeala ke galiu ta mallena ba ke gasipita rea na keke mate.

³⁰ Ba pala ka inae Iosua taoamugmuga ka ragau re ngae Israel, na ri ka loreapatokona te Nutu. Minmina na ka ineke taotaliue maga kunna e bollau ae Ieriko ka kaeme ka ri lima ba lua tapu, na maga kunna laeala e bollau kana savanaume keke pupupisigi.

³¹ Ba avale laeala apamauluanakana a giana nge Reap ka

lonapatokona te Nutu bole. Minmina na re ngae Israel ke sane ke sapune avale laeala ka ineke sapunpune ragau re ngae Ieriko reke longosa te Nutu. Ke sane ke sapune avale laeala kurumea, pala na i ke ngata ta ra nginngina re ngae Israel onreke kelatonto nga maga ae i ta ri momong nga bale ae i.

³² Ba ka ragau papatu muni re pala onra loreapatokona te Nutu bole baseme: Gireon, bae Barak, bae Samson, bae Iepta, bae Revit, bae Samuel, ba ragau reke toe Nutu kaona. Ava ka sana kau panangng ta panganana ta ri kinung nakai. ³³ Ra nginngina kinung ka loreapatokona te Nutu, minmina na keke ulopisigia ragau re nga ina pattoto, ba keke bai ka ragau ta ri kumangng ka bainga reke tupu, ba keke rave oru rae Nutu patokala ta i tunga rea te ri. Bae Nutu ke patampite laionme kaorea ta baina ri sane ngeke kore palu nge ri kurumea lopatokona ae ri te i. ³⁴ Palu nge ri keke bai ka siame ginggingngarea ta ri nga manereasa tonga rea. Ba palu keke ka'e ragau reke bai ta telengpunu rea ka resalla ra matareama ka ri lua kamareame. Palu ka likireasa raumana, avae Nutu ke tunge gingginga te ri kurumea lopatokona ae ri te i. Ba palu keke lele ri ra ra balingkana ra karea ka gingginga e bollau, na keke ulopisigia ragau ra balingkana re nga ina pattoto. ³⁵ Ba palu ra ravale keke ravugaliue turea memena reke mate inae Nutu pasigipaga rea nga mateng. Ba palu keke rave miralali e bollau raumana kurumea lopatokona ae ri te Nutu. Ba ka ina reke pamiralali rea beke pulakala rea nga pulangkala ke bai ta ulongmalaga rea nga pulangkala, na ri keke malai na keke mate. Keke malai kurumea, keke matea Nutu ta i pangasigingpaga rea nga mateng ta baina ri ngeke rave mauling laeala ore pe raumana nga mauling nga mogalo laekia e ngape. ³⁶ Ragau keke rolepagalising ka palu nge ri ba keke sapi

rea. Ba keke samapite palu ka oalo reke gingging, na keke ulo rea nga pulangkala. ³⁷ Ba keke tamalipune palu, ba keke teletote pattoto nga rina lua, ba keke sapune palu ka resalla ra matareama ka ri lua. Ba palu nge ri ka sana karea lungapaga, minmina na keke tatao ka lungapaga ngarean-gana ka sipsipme ba posi ra meme patureame mana. Ka sana karea oru bavakena. Ba ragau keke pamiralali rea ba keke baisolali rea. ³⁸ Keke tatao kalaoveka nga malle reke galgalangnga ba nga kapangngme, ba keke momo nga bavengeme ba nga lulu reke momo nga mogalo. Ka sana tongarea kena ma ragau pattoto re nga mogalo laekia e ngape. Ke sa. Ka ri ra ragau reke pepe raumana nga ragau pattoto reke momo nga mogalo laekia e ngape.

³⁹ Nutu ke patoe ra nginngina kinung ka ragau reke pepe nga raguna kurumea lopatokona ae ri te i. Ava ka sana te i nge ri rave kavingtulu rae Nutu patokala pala ta i tunga rea. ⁴⁰ Ka sana te e nge ri rave kavingtulu rae Nutu patokala pala ta i tunga rea kurumea, Nutu ke bai ta tungnge oru e pe raumana muni te ita, ta baina ita keke kinung nga ita ra ragau reke tupu nge Nutu raguna.

12

Ita Ngaka Kelkela Te Iesus

¹ Na nga momongara nga mogalo laekia e ngape, ita ka tongara kena ma ra pirangkana reke pirpira nga pirang e bollau. Ba ra nginngina re pala ra loreapatokona te Nutu ka ri ra ragau barana tane bollau ore kelkele pirang laekia ae ita. Minmina na ita ngaka pulivalakale orume kinung reke bai ta rutungkala ita. Ba ita ngaka rongo ka bainga reke sosoali kinung onreke bai ta samangpita ita. Na ita ngaka pirpira kaligi nga pirang laekia ae Nutu pulia ta ita pirang ngia. Ita sana ngaka rongo ta pirang nga ina pirang nge ginggingkala. ² Ba ka ina ita ka pirpira

minmina, na ita ngaka kelkela te Iesus a i a lopatokona ae ita pangaturungana ba rongana. I ka lonamatana ka serenga e bollau a i la ravunge ngarume. Minmina na i ke tolomane miralali nga maiskovu. Ba ka sana lonavavai raumana ta balenga ra i kanimai rea nga mateng matana laeala. Ba sonrau na i ke tattara nga malle a alangpaga nga tarang ae Nutu e nga kelangpatali bavana e pe. ³ Miau nga lomiau galiliu te Iesus ore tolea maenang nginngina reke bollalau raumana kurumea ra baingareame ke sosoali bainga'iu ngareangana kia. Nga lomiau galiliu te i ta baina, nga ina miau nga likimiausa ba nga omomiausa, na miau ngaka umma ta pirang tale.

⁴ Ka kaomanna, miau kaka umma ta ulongpisiginge bainga reke sosoali nge Nutu raguna, ava totomiau ke sane tao tale. ⁵ Ke meimia, miau ka lomiau poge pangamologa laeala ae Nutu tunge ta pangaginggingi miau ae? Nga pangamologa laeala eke pa'e pala i ke pato miau ka goe rae i ine role roma,

“Miau ra goe rae iau, sana ngaka kelapalikovauu ka Avolau pangatupungana kamiau,
ba sana ngaka puntapu miau nga ine nge sapi miau bole.

⁶ Sana ngaka puntapu miau kurumea, Avolau ke patuptupe ragau ra i materaumana rea,
ba ke sapsapia ragau kinung ra i pato rea ka goe rae i.”

⁷ Miau ngaka maisgingging nga inae Nutu nge patuptupu miau kurumea, Nutu kumangngana laeala ke pakosining roma, ka miau ra goe rae i. Iau ka role minmina kurumea, goeme tamarea memena kinung keke patuptupu rea. ⁸ Nutu ke patuptupe goe rae i kinung. Ngaroma i sane nge patupu miau, na ka sana miau ra goe rae i mannangana. Ke sa. Kaka basema miau ra goe re

nga pamau luana mana. ⁹ Ba bole, pala, ka ina tamara memena nga mogalo laekia e ngape ke patuptupu ita, na ita ka sana ka kele ollaeala ma i a oru e soali. Ke sa. Ita kaka alapaga rea. Na ngaroma ita kaka alapage tamara memena nga mogalo laekia e ngape minmina, na ita ngaka ulopisigi ita muni mannangana ngape nge Tamara nga tava a i a kannura avolaukerea. Ita ngaka kuma minmina ta baina ita ngaka rave mauling. ¹⁰ Iau ka role minmina kurumea, tamara memena nga mogalo laekia e ngape keke patuptupu ita ka pesingmatana tutuna mana. Ba ka ina ri ke kuma ka kumangng laeala, na keke kumkuma kia kurumea loreangana mana. Avae Nutu ke patuptupu ita ta kalaunga ita ta baina ita ngaka tupu baseme i mana. ¹¹ Ka ina oru nge lele nga agau te ta pangatupunge, na ollaeala ka sana i a oru e nga pangasereng. Ke sa. Ka i a lopupungana. Ava ngarume nga ine nge rongo tapu, na pangatupu laeala ke la pangapotange bainga reke tupu ba momongpengana nga agau laeala a i palomatane.

¹² Minmina na miau ngaka paginggingia kamamiau ra likireasa ba kaemiau banungkia re sane ke gingging. ¹³ Na ngaka tataokurumea pamau e tupu ta baina kaemiau e soali sane nge mate bavakena. Ke sa. Ke la penga muni.

*Ita Ngaka Ella Ita Masi Ta Baina Ita Sana Ngaka Tangulelea
Pangamologa Rae Nutu Kanna*

¹⁴ Miau ngaka kumkuma kaligi ta tarang masi kala nga ragau kinung. Ba ngaka kumkuma kaligi ta kumangng ka bainga reke tupu nge Nutu raguna mana. Ngaroma agau te sana nga i a agau e tupu nge Nutu raguna, na i ke sane la kelange Avolau. ¹⁵ Ngaka ella miau masi ta baina te e nge miau nga manenasa pangaka'e lopengana ae Nutu a i tungtungumane. Ba ngaka ella miau masi ta baina otte e soali sane nge toa ka supu ngaliua nge miau ta kumangng ka maenangme ba ta pangamukune

papatu nge miau. ¹⁶ Ba ngaka ella miau masi ta baina te e nge miau sane nge keno kala nga avale a sana i a napengana o apanung a sana i a natale. Ba bole, ngaka ella miau masi ta baina te e nge miau sana nga i a agau e pulia oru re nga mogalo laekia e ngape ngailu nge Nutu baseme Iso ine kuma minmina pala. I ka i a tamana tuna e kapunu ore la ravunge orume kinung ra tamana kanna ngarume nga tamana matengana, ava i ke ba ka mallena e kapunu ta ravunge kana kaning te mana. ¹⁷ Ba miau ka lomiamatana roma, ngarume, ka ine matea kavingtulu laeala e nga ravunge oru nga tamana kanna, na tamana ke malai. Ke malai kurumea, ka sana pamau te ta Iso pangatupunge kumangng laeala a i kuma kia pala ine ba ka mallena e kapunu. I ke tanikale tamana ka matana kanna mena songana, ava ka sana pamau ta tamana tungnge kavingtulu te i.

¹⁸ Miau ka sana ka atu ta kapangng ora tongana kena ma kapangng laeala a re ngaie Israel ke loa te pala inae Nutu tunge bangapagame te ri. Ka sana ka atu ta kapangng a miau ka totorong ta kaling kia ora sia e bollau raumana toto ngia. Ka sana ka atu ta osuguna ba asavuna kala nga sauu ore taliliu. ¹⁹ Ka sana ka atu ta tarampet maina e bollau raumana ba kaling e bollau ore rorolea pangamologame. Ba ka ina re ngaie Israel ke longie kaling laeala, na ri keke matautau raumana ba keke tanikala ta kaling laeala sane nge pamologa te ri muni. ²⁰ Keke tanikala minmina kurumea, bangapaga orae Nutu rolea pala ke maena raumana nge ri ine role roma, “Ngaroma agau te o posi te nge kali ka kapangng laekia mana, na ri ngeke tamalipune ka lollome.” ²¹ Ba ka inae Moses kele oru nginngina, na i ke matautau raumana ba ke role roma, “Ka mammalu ka mataunga.”

²² Ava miau ka sana ka atu ta kapangng matana laeala.

Ke sa. Miau kaka atu ta Kapangng Ae Saion a i a maga kunna e bollau orae Nutu e momomauli. Ka i ae Ierusalem laeala e momo nga Nutu mallena nga tava. Kaka atu ta katungkala orae anggelo papatu onra agau te sane to-torong ta i sisingi rea. Ka i a katungkala e nga lomarapaga. ²³ Ba miau kaka atu ta ginunga ae ragau rae Nutu onra i pato rea ka goe re kapunu rae i. Ka ri ra ragau onrae Nutu pa'e giareame ngallo nga mallena nga tava. Kaka atu te Nutu a i a akalingnanakana ore la kalingnanange ragau kinung. Kaka atu ta malle laeala ora ragau ra baingareame ke tupu kannureame ke momo ngia. Ka ri ra ragau rae Nutu patupu rea nga raguna. ²⁴ Ba miau kaka atu te Iesus ore kuma ka piunga ba bonga a pau ngaliua nge Nutu ba ragau. Kaka atu ta Iesus totona a i magoelolo miau kia ta kumangng ka piunga ba bonga laeala a pau. Bae Iesus totona ke rorole ta oru reke pepe raumana nga oru nginngina rae Abel totona role tao pala.

²⁵ Minmina na miau ngaka ella miau masi ta baina miau sana ngaka tangulelea Nutu e umma ta pangamologa te miau. Pala, na re ngae Israel keke longe Nutu kalingngana ine tunge pangamologa reke gingging te ri nga mogalo laekia e ngape. Ba re nge ri onra sana omorea ta longa ta pangamologangana ke sane ke ka'e tungngana ka alang e soali te ri. Minmina na ngaroma ita ngaka bali ka gira te Nutu ine tunge pangamologa reke gingging onreke turu nga mallena nga tava te ita, na ita ka sana ka la kange tungngana ka alang e soali te ita bole. Ke sa mannangana. ²⁶ Ka kae laeala inae Nutu pamolloga ta re ngae Israel pala, na kalingngana ke baimatage mogalo laekia e ngape. Ava sonrau, na i ke role ka patongkalangana roma, "Iau ka la baingamatagange mogalo e ngape pa kena muni. Ava sana la baingamatagange mogalo e ngape mana. Ke sa. Ka la baingamatagange tava bole." ²⁷ Na pangamologangana

laeala ine role roma, “pa kena muni” ke pakosining roma, i ke la ronga ka oru ra i koipaga rea. Ke la ronga ki kurumea, ka ri ra oru re sane ke gingging onreke matagtaga. I ke la ronga ka oru nginngina ta baina oru re sane ke matagtaga mana ngeke momo. ²⁸ Minmina na ita ngaka kalapage Nutu kurumea, kelangpatalingara a ita ka la ravunge ke gingging mannangana ba ke sane matagtaga. Ita ngaka kalapagpage Nutu ka bainga onreke pepe nga raguna ka ulongpisigingara ka ita muni ngape nge i ba ka mataungara kia. ²⁹ Ita ngaka kalapagpage minmina kurumea, Nutu ae ita ke la tungnge alang e soali ta ra sana omorea ta longa te i, ba tungngana laeala ka alang e soali ka la tongana kena ma sia ore raupitpite orume kinung.

13

Pangamologa Ra Ronga Re Nga Pangagingginge Ra Lopatonakana Te Karais

¹ Miau sana ngaka panna ta matengraumanange kolingamiau memena ngallo nge Karais. ² Ba sana nga lomiauupogo ta ravunge ragasila ta bale rae miau. Iau ka role minmina kurumea, ragau palu onreke rave ragasila ta bale rae ri ka loreangana roma, ka ri ra ragau mana. Ava ke sa. Ka ri ra angelome. ³ Sana nga lomiauupoge reke momo nga pulangkala. Ke sa. Ngaka kela miau muni ma miau ra ragau reke momo nga pulangkala kala nge ri. Ba sana nga lomiauupoge ragau onra ragau ke pamiralalali rea. Sana nga lomiauupogo rea kurumea, ka miau ra ragau ra miramiaume ka tongarea kena mana me ri.

⁴ Ka sana te e nge miau nge legesoalia bainga e nga palingravung rea. Ba agau nge keno kala nga napengana o natale mana. Sane nge keno kala nga agau tetoto kurumea, Nutu ke la kalingnanange ragau reke keno kala nga ravale ra sana ri ra nareapengana memena o rapanung ra

sana ri ra nareatale memena. ⁵ Sana ngaka materaumane lollokanna. Ke sa. Ngaka momo ka lomiau serengngana ka onrae Nutu tungu rea te miau tapu ta Nutu ke role roma: “Iau ka sana la kanga one. Ka sana la baling ka gigu te one ka kae te.”

⁶ Minmina na ita ka lorapatokona ta roleng roma, “Avolau ke momo ikia ta kalaunga iau, minmina na iau ka sana la mataunga.

Tai mannangana ka kana ka gingginga ta baingasoali iau?”

⁷ Nga lomiau galiu ta reke taoamuga kamiau onreke palomatana miau ka pangamologa rae Nutu kanna pala. Ngaka rave lomatana nga bainga ra ri ke kumkuma ki ta ke lele nga kae a ri ke mate. Ba ngaka lolakurumea lopatokona ae ri. ⁸ Iesus Karais bainganame ke sane ke kampililiu. Ke sa. Bainga ra i kuma ki pala, ba bainga ra i kumkuma ki sonrau, ba bainga ra i la kumangng ki ngarume ka tongarea kena mana.

⁹ Sana nga lomiau ngatakale ragau ta ri taongamuga kamiau ka pangalomatana matantana re sane ke lolakurumea pangamologa rae Nutu kanna. Ngaka kelkela ta lopegana ae Nutu a i tungtungumane ta i pangagingginge lomiau. Sana ngaka kelkela ta bangapaga re nga kaning matantana ta ri kalaunga miau. Ke sa. Ke sane ke kalaulaue reke lolakurume rea. ¹⁰ Ita ra lorapatokona te Karais ka kara ka tunga ore pe raumana nga posi nginngina onreke balvali rea beke tungtunge rea ma tungame te Nutu. Ba piris onreke tungtunge tunga nginngina ngallo nga bale ae Israelme e nga kalangapagange Nutu ke sane ke totorong ta ri ravunge kalaungapaga nga tunga laeala ae ita.

¹¹ Na piris e kapunu e ngae Israel ke lola ka posime totorea lakallo ta Malle E Tupu Raumana. Ba toto laeala ka i a tunga ore nga osungrurunge ragau baingarea reke

sosoali. Ava keke raupitpite posi nginngina mirareame nga malle e ngapotu nga malle a ragau ke mommo ngia. ¹² Minmina nae Iesus ke mate nga malle e ngapotu nga maga kunna e bollau ae Ierusalem bole. Ke mate minmina ta baina i nge tore ragau rae i ba nge pallelepa rea nge Nutu raguna ka totona. ¹³ Minmina na ita ngaka loa te i nga malle laeala e ngapotu nga malle a ragau ke mommo ngia. Ba ita ngaka kanimaia balenga laeala a i kanimaia. ¹⁴ Ita ngaka kuma minmina kurumea, mogalo laekia e ngape ka sana i a maga kunna e bollau a ita la momong ngia passavele. Ke sa. Ita kaka kelkela ta maga kunna laeala e bollau ore la atung ngarume.

¹⁵ Iesus ka i e loa kita te Nutu. Minmina na ita ngaka kalapagpage Nutu ma i a tunga a ita tungtunge te i. Ita ngaka kalapage minakai roma: Ita ngaka turupotpote lopatokona ae ita ta giana. ¹⁶ Ba ita sana nga lorapogo ta kumangng ka bainga reke pepe ba ta tungnge oru ra kanra ta kalaunge ragau pattoto. Ita sana nga lorapogo ta kumangng minmina kurumea, Nutu ka lonape ka tunga matana nginngina.

¹⁷ Miau ngaka longo ta ragau reke taoamugmuga kamiau. Ba ngaka ulopisigi miau muni ngape nge ri kurumea, ka ri ra ragau reke ella te miau. Ba ri keke la maising nge Nutu raguna ngarume ta turungpotange kumangngarea e nga kelangpatali te i. Minmina na miau ngaka longlongo te ri ta baina ri ngeke kumkuma ka kumangngarea e nga kelangpatali ka loreaserengngana ba sane nge maena raumana te ri. Iau ka role minmina kurumea, ngaroma ri ngeke kanimaia maenangme kurumea kumangngarea e nga kelangpatali te miau, na ollaeala sane la kalaunga miau.

¹⁸ Sana ngaka panna ta kavang te Nutu ta i kalaunga mangng kurumea, nga kelang ngamangngana ka mangng

muni, ka sana mangng ra ragau reke sosoali. Ke sa. Mangng ka matea raumana ta baingamangngme kinung ngeke tupu mana. ¹⁹ Ba iau ka ballaga miau gingging ta miau kavang te Nutu ta i bangagaliu iau te miau bolvole.

²⁰⁻²¹ Iala na iau ka kavkave Nutu e tungtunge momong-pengana ta i tungnge orume kinung onreke la kalaunga miau ta loanakurumea lonangana. Ka i ae Nutu e pasigipage Iesus A Avolaukita nga mateng. Bae Iesus ka i e ella te ita ma agau e ellapatantali ta sipsipme. Ba i ke kuma ka piunga ba bonga ngaliua nge Nutu ba ragau ka totona. Ka i a piunga ba bonga ore la momong passavele. Minmina nae Nutu ke pasigipage nga mateng. Ba iau ka kavkave Nutu ta i nge kuma ngallo nge ita ta baina ita ngaka kumkuma ka bainga reke pepe nga raguna kurumea momongara ngallo nge Iesus Karais, a ita ngaka kalapagpage passavele. Ka kaomannmannangana.

²² Kolingau memena, iau nga ballaga miau ta miau ngaka longomasi ta pangamologa kokorai ra iau pa rea ta pangaginggingi miau ki. Iau ka role minmina kurumea, lau laekia a iau pa'e ke sane gavili raumana. ²³ Iau ka bai ta turunglomatana te miau roma, keke ulomalage kolingara ae Timoti nga pulangkala. Ba ngaroma i nge lele nge iau bolvole, na omea ka la atung ta kelanga miau.

²⁴ Ngaka tunge sinro ae iau ta reke taoamugmuga kamiau ba ta ragau rae Nutu kinung. Ra lopatokonakana re ngae Itali keke ba ka sinro ae ri te miau.

²⁵ Iau ka kava te Nutu ta lopengana ae i a i tungtungu-mane nge momo kala nge miau kinung. Iala mana.

Piunga Ba Bonga A Pau
The New Testament in the Mengen Language of Papua New
Guinea

Nupela Testamen long tokples Mengen long Niugini

copyright © 2003 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mengen

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-01-19

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 19 Oct 2021 from source files dated 27 Sep 2021

3238a1a0-2fbe-509b-b9f0-e310db3d0d43